

ALEKSANDR FAYNBERG SHE'RLARI TAHLILI

Hafiza Muxtorova Ixtiyor qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek va rus adabiyot ixlosmandlariga juda yaxshi tanish bo'lgan, serqirra va iste'dodli ijodkor, shoir, yozuvchi, tarjimon, kinossenarist Aleksandr Faynbergning she'rlarini tahlil qilamiz va uning shoir sifatida qayta kashf qilishga harakat qilamiz.

Kalit so'zlar: Aleksandr Faynberg, she'rlar to'plami, she'r tahlili, nekbinlik, faysafiylik, teranlik, tuyg'ular tiniqligi.

Adabiyot asrlar osha o'z muxlislari safini oshirib boradigan tuyg'ushunoslik fanidir. Biz adabiyotsevarlar esa uning insonlar qalbidan chuqur joy egallashi uchun xizmat qilgan yoki qilayotgan sodiq vakillarini nafaqat hurmat bilan tilga olishimiz, balki, kitoblarini sevib o'qishimiz, bizga tashlab ketgan meroslarini avaylab-asrashimiz va kelajak avlodga bor chiroyi bilan yetkazishimiz zarur ham shartdir. Mana shunday majburiyatni zimmamizga beixtiyor yuklagan, o'zidan beqiyos va sermazmun meros qoldirgan mahoratli ijodkorlardan biri Aleksandr Faynbergdir.

Aleksandr Faynberg 1939-yilda Toshkentda tug'ilgan. Uning nomi va ijodi o'zbek kitobxonlari, she'riyat ixlosmandlariga qadrlidir. Aleksandr Faynbergning ijodi sermahsul va keng ko'lamli, desak mubolag'a bo'lmaydi. Uning she'rlarida rang – baranglik, falsafiylik, teranlik, tuyg'ular tiniqligi yarqirab turadi. Shoir so'zni chuqur his etadi, bu hisga o'quvchini ham hamroh qiladi. U O'zbekistonda yashadi va ijod qildi. Bu yurtning havosi, osmoni, tuprog'i, eli, bir so'z bilan aytganda, butun borlig'i shoirga she'r qadar, qalb qadar aziz. Bu shoir satrlarining, asarlarining haroratida bor bo'yi bilan ko'rinadi, bo'ylari nafasimizga uriladi.

Blok – bu, yuksaklik. Beqiyos shoir.

Asli, biz – yerliklar taqdiri o'zga.

Adabiyat derlar. Bu ham menga sir,

Halovat topilmas, huzur yo'q bizga.

Shoir Blok haqidagi yuksak hurmati va nekbin fikrlari bilan boshlanuvchi ushbu she'ri misralarida o'zining samimiy hislarini yashiradi, o'zini bir qadar kamtarin tutadi. Adabiyotni esa bamisli olisdagi ro'yoning sirli jilvasidek, asli mavhum va o'ta pinhondek tushunadi va tushuntiradi. Mana shu sirli adabiyotning vazmin va favqulotta toshqin tuyg'ularga ega chokarlaridan biri Aleksandr edi. U "Men adabiyotning bor sir-sinoatini bilaman, menga barchasi ma'lum"- demadi. Balki, sirli adabiyot va uning beqiyos shoirlari oldida taslimiyat kayfiyatini bildirdi.

O'ngda tush ko'ramiz – riyo va sevgi,
Yuz – ko'zga tepinar janglar tuyog'i.
Kurash tinmas. Sendan ayrilmas sezgi –
Oromni tushda ham ko'rmayman chog'i.

She'ring keyingi misralari ham ajoyib topilmalarga boy. Shoir o'ng va tush, ko'z va tuyoq, riyo va sevgi, orom va kurash kabi jumalari orqali she'rda tazod sa'natidan mohirona foydalanganini ko'rishimiz mumkin. Bu ham bo'lsa hayotdagi qarama-qarshiliklarning she'rdagi aksi, desak to'g'ri bo'ladi. She'rdagi sevgiga bo'lgan nozik va ehtiyotkorlik bilan qilingan yondashuv shoirning so'z tanlash mahoratidan, tuyg'ularni teran anglay olganligidan va eng asosiysi, shoir she'rga hissiyot kiritganidan darak beradi. Bu asli adabiyotda shoirlarning eng qadrlanadigan hislati, ko'klarga ko'taradigan mahoratlaridan biridir.

Kimni suyding o'tli diling yaralab,
Kelmas huzuringga yillar oralab.

Aleksandr ushbu she'rini ichki savol bilan boshlaydi; oshiqning o'zini-o'zi tergov qilgan holatini aks ettiradi. Shoirning “Kelmas huzuringga yillar oralab” jumlasini orqali tasviri esa uning yana bir marotaba mahorat egasiligini tan oldirmasdan qo'ymaydi. Nega? - deyishingiz mumkin. Jummalarni qayta o'qing! She'rda shaxs o'laroq mashuqani ifodalovchi hech qanday so'z keltirilmagan. Ammo o'quvchi jummalarni bir-biriga bog'lab o'qigani sari uning kim haqida, nima haqida borayotganini anglab boradi. Mashuqaning o'z oshig'i huzuriga hatto yilda bir bora ham kelmasligini ta'kidlab, uning dilini yaralovchisiligiga ishora qiladi.

Faqat ba'zan – ba'zan qay bir go'shada
Bir juft bayt to'qiyan, ana o'shanda

Tillaringdan ko'chgan so'zlarni yona
Kimdir eslab qolar, unutar yana.

Nahot shuning uchun yashading uzoq?...

She'ring davomi sizni yana ham hayratga soladi. Unda ham “eslab qolar – unutar” so'zlari orqali adabiyotning tazod san'atidan mohirona foydalanilgan. Shoir o'z kechmishlarini jummalarga solar ekan, unda o'z-o'ziga qayta savol beradi, nasihat qiladi, ba'zan o'yga toldiradi.

Nahot shuning uchun yashading uzoq?...

Bu jumlar orqali shoir sevgi iztiroblarini hayot zarvaraqlariga muxrlab yashash va uning xajrida umri oxirigacha azob chekishning asli ayanchli tasvirini ifodalaydi.

Umrni yutqazish mumkinligiga, qaddini darhol rostlamasa oqibati og'ir badali bo'lishi mumkinligiga ishora qiladi. Inson tabiati ojiz! U doim eslatib turishga muhtoj. Aleksandr ushbu she'ri orqali iztirobdan umrining mazmunini yo'qotib qo'ygan oshiqqa murojaat o'laroq ayni eslatmani beradi.

Yulduzlarni asraydi falak,
Teran dengiz asrar durlarni.
Daftariydan yirtilgan varaq,
Asragin men yozgan she'rlarni.

Shoirning "Varaq" nomli she'ri osmon jismlari bilan misol keltirish orqali boshlanadi. Dengiz esa bu misolni yanada qo'llab-quvvatlaydi. Daftariydan yirtib olingan varaqdan esa yuqoridagi misollardagi kabi o'z ichida mujammas etgan she'rni asrashi so'raladi.

She'r – nafaqat o'qimoq, uqmoq,
She'r – yurakda yangragan tovush:
Qutqargandek taygada so'qmoq,
Tebrangandek ko'llarda qamish.

She'r tushunchasi bir shoir uchun naqadar ahamiyatli! Shoirlar she'rni, she'riyatni yuksak ne'mat sifatida bilishadi. Ushbu she'r ham fikrimizni isbotlaydi, tasdiqlaydi. Aleksandrning asli har bir she'ri uning yurakda yangragan tovushining qog'ozga to'g'rilgan aks-sadosidir. Ularni esa biz she'riyatsevarlar nafaqat o'qishimiz, mazmunini anglashimiz, balki, shoirning hislarini, kechmishlarini tushunishimiz, qalbida yangragan tovushga quloq solishimiz lozim.

Xulosa o'rnida aytish joizki, Aleksandr Faynbergning har bir she'ri yetilgan, pishiq, sermazmun, o'zgacha tarovatga ega va o'ziga xos mazmun kasb etadi. Lekin ularning hammasini bir narsa birlashtirib turadi; shoirning har bir she'ri qalbidan to'g'ri qog'ozga oqib tushgan kechmishlaridir. Ularni o'qir ekanmiz, bevosita shoir qalbiga yo'l boshlovchi ma'naviy sayohatga yo'l oladi kishi. Asli mana shu adabiyotning vazifasi emasmi?

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. https://uz.wikipedia.org/wiki/Aleksandr_Faynberg
2. <https://arm.samdhti.uz/library/book/view/692>
3. <https://yuz.uz/uz/news/aleksandr-faynbergning-yorqin-xotirasi>
4. <https://arboblar.uz/uz/people/faynberg-aleksandr-arkadevich>
5. <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/jahon-she-riyati/rus-she-riyati/aleksandr-faynberg-1939-2009>